

Defensie uit het dal: *Spasiba Putin!*

De Russische inmenging in Oekraïne heeft het Westen wakker geschud. Met Poetin valt niet samen te werken op veiligheidsgebied. De NAVO behoeft versterking. Er moet meer geld naar defensie. De vraag is: voor welke defensie?

De Olympische Winterspelen van Sotsji waren nauwelijks afgesloten of Vladimir Poetin lanceerde zijn campagne om delen van Oekraïne terug te brengen onder controle van Moskou. De Krim werd zelfs – *de jure russica* – ingelijfd bij het moederland. Het Westen schrok zich rot. De Koude Oorlog is terug, zo kopten de media. De meeste politici riepen op tot kalmte, bemiddeling en deëscalatie – verstandig om de gemoederen te bedaren, maar zonder veel effect op het Kremlin. Ook sancties en tegenmaatregelen van de NAVO brachten geen verandering in de situatie. Voor de Oost-Europese bondgenoten – de Baltische Staten en Polen voorop – was Poetins ingrijpen in Oekraïne een *blessing in disguise*: de verdediging van het NAVO-grondgebied kwam weer centraal te staan, precies wat deze landen sinds hun toetreden tot de alliantie hebben nagestreefd. De NAVO besloot militaire versterkingen te sturen naar Oost-Europa. Ze zijn vooralsnog beperkt van omvang, maar het bondgenootschap heeft het juiste signaal afgegeven: tot hier en niet verder. Nederland draagt bij in de vorm van F-16's en marineschepen. Van Koude Oorlog-retoriek was in de Haagse politiek echter geen sprake. De enige uitzondering leek het Kamerlid Vuijk, die Oekraïne aanduidde als “de nieuwe frontlijn” tussen Rusland en het Westen.¹

Oekraïne-2014 markeert geen historische breuklijn of een terugkeer naar de Koude Oorlog. Het duidt eerder op continuïteit van het herboren Russisch nationalisme onder Poetin. In 2008 bezetten Russische troepen Zuid-Ossetië, dat deel uitmaakt van de onafhankelijke staat Georgië. Ze zijn er nog steeds, evenals in (het Georgische) Abchazië. Moskou is al vele jaren niet bereid mee te werken aan een politieke oplossing voor Transnistrië (Moldavië), omdat de *status quo* – met aanwezigheid van Russische troepen – de eigen belangen beter dient. Oekraïne is zeker een *wake up call*, maar vooral om Europa en Amerika uit de droom te helpen van veiligheidspolitieke samenwerking met Rusland op westerse termen. Poetin blokkeert de uitbreiding van de EU en de NAVO – ook dat is consistent beleid sinds de crisis om Georgië. Met oude machtspolitiek probeert hij de Russische positie in Europa te versterken of, wellicht beter verwoord, zo veel mogelijk te herstellen na het verval in de periode-Jeltsin. Alle middelen heiligen het doel, van organisatie van grote sportevenementen (de Winterspelen, het EK voetbal in 2018) tot gasprijzenpolitiek, diplomatieke druk en zelfs beperkte militaire actie.

De Poetin-doctrine is gericht op verwezenlijking van het ‘nieuwe Rusland’, waarbij de greep van Moskou op perifere gebieden met Russische bevolking toeneemt. Tromgeroffel en anti-NAVO-propaganda passen in dit beleid, maar Poetin is niet uit op herstel van de frontlijn uit de Koude Oorlog. Allereerst schaaft een nieuwe langdurige Oost-West-confrontatie de Russische financiële en economische belangen. Europa zal sneller naar alternatieven voor Gazprom gaan zoeken. De negatieve gevolgen van de sancties zullen toenemen. Ook in militaire zin heeft Moskou niets te winnen bij een nieuwe wapenwedloop met de Verenigde Staten en Europa – de Sovjettijden hebben geleerd dat het uiteindelijk een *no win*-scenario is. Poetin zal risico's blijven afwegen en zwakheden uitbuiten. Militaire bijstand aan NAVO-bondgenoten nabij Rusland blijft essentieel. De komende NAVO-top in Wales (september) krijgt een andere agenda dan eerder voorzien. De staatshoofden en regeringsleiders moeten met een passend antwoord komen. Er mag geen twijfel bestaan over de artikel 5-verplichting om alle bondgenoten militair bij te staan. Een aantal concrete maatregelen zou dit moeten onderbouwen. Zo kan de *NATO Response Force* ingezet worden voor versterking van de oostelijke buitengrenzen van het bondgenootschap.

Dick Zandee is als onderzoeker verbonden aan het Instituut Clingendael.

Poolse militairen trainen voor de NATO Response Force. Deze kan ingezet worden ter versterking van de oostelijke buitengrenzen van de NAVO. Foto: U.S. Army Europe Images

Poetins interventie lijkt een einde te maken aan de neerwaartse curve van defensiebestedingen in Europa

In ieder geval lijkt Poetins interventie in Oekraïne een eind te maken aan de neerwaartse curve van de defensiebestedingen in Europa. In Nederland gaf de voormalige Secretaris-Generaal van de NAVO Jaap de Hoop Scheffer de aftrap. Direct na de eerste Russische schermutselingen in Sebastopol herinnerde hij eraan “never (to) waste a good crisis”.² Eind april sprak VVD-fractieleider Halbe Zijlstra zich openlijk uit voor meer investeringen in defensie voor behoud van vrijheid en veiligheid, de preconditionie voor onze economische welvaart.³ Ex-minister van Defensie Hans Hillen (CDA) sprak over jaarlijks een miljard euro extra voor defensie.⁴ De *Bible Belt*-partijen (ChristenUnie en SGP) pleitten vorig jaar al met succes voor meer defensiegeld. Met een beetje druk op de PvdA en D66 kan premier Rutte waarschijnlijk rekenen op een parlementaire meerderheid om de uitgaven voor de Nederlandse krijgsmacht op te voeren.⁵ De begroting 2015 zal het tonen, maar realisme is geboden. Hoogstwaarschijnlijk betreft het een bedrag dat in geen verhouding zal staan tot de bezuinigingen op defensie van meer dan een miljard euro door de kabinetten-Rutte-1 en -2.

Ook bij beperkte verhoging van het defensiebudget rijst de vraag “waaraan het extra geld te besteden”? Van herinrichting van massale legers voor de verdediging van een nieuwe frontlijn zal geen sprake zijn. De NAVO-landen hebben hun krijgsmachten meer expeditionair en snel inzetbaar gemaakt voor interventies in regionale en lokale conflicten buiten Europa. Terugkeer naar de legerstructuur van de Koude Oorlog is ongewenst, zou veel tijd kosten (tien tot twintig jaar) en vereist zeer forse verhogingen van het defensiebudget. Ook Rusland neemt afstand van de zware pantserlegers uit het verleden. Het *New Look*-programma voorziet in een snel inzetbare krijgsmacht, met kleinere en meer mobiele componenten. Het sterk verouderd materieel moet tegen 2020 voor 70% zijn vervangen. Het budget is toegenomen, maar de legerhervormingen en de instroming van nieuw materieel verlopen traag. Ook doen zich grote problemen voor met de personele vulling en met technologische vernieuwingen, zoals integratie van *command & control*-systemen in verbonden netwerken.⁶ Poetin heeft, kortom, voldoende strijdkrachten om een zwak Oekraïne te bedreigen, maar hij heeft niets te winnen bij een militaire escalatie met de NAVO onder Amerikaanse leiding met superieure technologie.

Meer geld voor defensie dient vooral de militaire capaciteiten te versterken die we nodig hebben tegen de grootste dreigingen voor de Europese veiligheid. Die veiligheidsrisico's liggen niet in het Oosten,

maar in het Zuiden. De instabiliteit van grote delen van noordelijk Afrika en het Midden-Oosten geeft radicalisme en extremisme kansen hun invloed te vergroten. Toenemende migratiestromen, grensoverschrijdende criminaliteit en uitbreiding van terrorisme behoren tot de gevolgen waarmee Europa te maken heeft. Piraterij maar ook onberekenbare regimes bedreigen onze handelsbelangen en de ongestoorde aanvoer van energie of grondstoffen. Meer geld voor defensie moet vooral besteed worden

aan verdere inrichting van de expeditionaire krijgsmacht, die kan bijdragen aan de beëindiging van conflicten en onrust in de zuidelijke voortuin van Europa. Dat betekent: blijven investeren in capaciteiten voor strategisch transport en bijtanken in de lucht; in inlichtingen en verkenningssystemen, waaronder onbemande systemen; in cybervermogens en precisiewapens; in helikopters; en in andere capaciteiten die mobiliteit ten goede komen.

Op korte termijn moet de krijgsmacht volledig inzetbaar worden, onder meer door versnelde aanvulling van munitievoorraden en reserveonderdelen. Samen met de bondgenoten moet de Nederlandse krijgsmacht robuust kunnen optreden wanneer nodig ter versterking van de NAVO-partners die de druk van Poetin meer voelen dan wij in West-Europa. Tegelijkertijd moeten onze militairen inzetbaar blijven voor conflictbeheersing in Afrika en elders – met behoud van de 3D-benadering (*Defence, Diplomacy, Development*). Minister Hennis hoeft geen nieuwe toekomstnota te schrijven. Ze kan de bestaande verder uitvoeren. Als dat kan met wat meer geld, dan graag – met dank aan Poetin.

De Russische inname in Oekraïne heeft de aandacht weer gevestigd op de artikel-5-verplichtingen van de NAVO. Illustratie:

Wikipedia/Mailtoanton

NOTEN

- 1 Kamerlid Vuijk (VVD) in het Algemeen Overleg van de Tweede-Kamercommissie voor Defensie met minister van Defensie Hennis op 9 april 2014.
- 2 Onder meer tijdens de *Clingendael Expertmeeting Oekraïne*, 6 maart 2014.
- 3 Halbe Zijlstra, *Defending Freedom*, 59th International Liberal Congress, Rotterdam, 25 april 2014. In *Buitenhof* van 27 april herhaalde Zijlstra zijn pleidooi voor hogere defensie-uitgaven.

- 4 In het interview-programma *Eén op Eén*, 28 april 2014.
- 5 Deze column is afgesloten op 2 mei 2014.
- 6 Zie hiervoor: Dr Igor Sutyagin, *Russia's Overestimated Military Might*, RUSI Newsbrief, 25 maart 2014; *The Military Balance 2014*, Londen: International Institute for Strategic Studies, 2014, blz. 161-163.